Jim Jarmusch
HALHATATLAN SZERETŐK
Misztikus dráma, 123 perc
(2013, Recorded Picture Company)

„Ó, a pusztulás keserű órája,
mikor a fekete vízben megpillantjuk megkövült arcunkat.
De sugárzón nyitják ezüstös pilláikat a szerelmesek:
egy vérből valók. Rózsás párnákról tömjén
árad s a feltámadottak lágy éneke."

Georg Trakl: *Napnyugati dal*
(Hajnal Gábor fordítása)

Igazán üdvözölendő jelenség, ha az öntudatlan determinációkból fakadó előítéleteket egy olyan alkotás megtekintése segít feloldani bennünk, amely első rátekintésre nem igazán kecsegtet ilyesfajta ígérettel. Nevén nevezve a dolgot: a vámpírfilmek töméntelen szentimentalizmusa, helyenként túlfokozott akcióorgiája és hamis öröklétre sarkalló vágykeltése nem igazán tűnt alkalmasnak komolyan vehető eszmei utalások megjelenítésére. Persze mindez nem feltétlen írható a vérszívó mítosz számlájára, sokkal inkább az erre rátekintő kriticista világszemlélet meghatározó jelenlétének tudható be. Ezért okkal érdemes választ keresni arra, hogy mennyire vagyunk képesek észrevenni a megváltoztathatatlannak vélt konok mindennapiság mögött megbújó tartalmat és élni azzal a lehetőséggel, hogy az esszenciája szerint lássuk annak, ami. Természetesen anélkül, hogy életprogramot csinálnánk a részletekben való spekulatív elmerülésből.

Ez a film lényege szerint korántsem oda tartozik, ahová külcsíne miatt besorolható lenne, mivel hétköznapi értelemben véve a legkevésbé sem vámpírfilm. Nem kapcsolódik túl szorosan a műfajhoz, mégpedig abban az értelemben, hogy a történet alapmotívumát képező misztikumból zseniálisan lett eltávolítva a horrorisztikus fennhang, annak minden megszokott, divatos kellékével együtt. Jarmusch páratlan érzékkel értelmezi újra a vámpírlét milyenségét, ugyanis ennek közhelyszerű jellemzőit többnyire partikuláris érvényűvé változtatja és a középpontba egy jó értelemben vett vagánysággal körvonalazott arisztokratikus és intellektuális jelleget helyez, átszőve némi finoman fanyar, elmés humorral. Ezáltal olyan sajátságos atmoszférát teremt művében, amelyben a sötétség állandó jelenléte nem nyomasztó, hanem a kívülállóságot, a fensőbbséget elrejtő és oltalmazó fátyol, a vámpírlét pedig az egyedülvalóság és a szemlélődés szimbóluma a folytonos hanyatlás világában, mintegy a konzervativitás filmbéli ars poeticája. S mindez olyan természetességgel van jelen a filmben, hogy képes mellőzni a többnyire ezzel járó merev teatralitást és az önfeledt játékosság komolyságával helyettesíti azt.

A cselekmény fókuszában Adam és Eve karaktere áll, az egymást évszázadok óta töretlenül szeretők emberen túli kapcsolata. A férfi a tudományok és a zeneművészet eltitkolt alakja, a jelenkor számkivetettje, aki a *„nevezetes névtelen"* géniuszában alkotva él, elevenen őrizve magában a rég letűnt idők tudását. Szerelme maga a megtestesült létcsodálat, gyermeki őszinteséggel tud rátekinteni a világ ezerszínű arcára, és hol kacéran, hol anyai gondoskodással ébreszti fel újra s újra férjét krónikus melankóliájából. Adam létezésből való kiábrándultsága s az ezzel szembenálló női, vibráló szenzualitás csak látszólag tűnnek ellentétnek, valójában egymás tökéletes kiegészítői. Nem függenek a másik fizikális jelenlétének hiányától, kötelékük kevésbé korlátoz, sokkal inkább felszabadít. Ahol a férfi a romok utolsó maradványait szemléli kérlelhetetlen apokaliptikussággal, ott a nő önnön derűjével oldja fel a haldokló világ tragikusságát. E „nietzschei idillnek" Eve húga, Ava vet véget, aki méltatlanul használja ki létezőisége különlegességét, telhetetlen létszomjtól telt nyüzsgéssé alacsonyítva azt. Így a szerelmüket teljesen fel-

forgató tenyészet nem várt fordulatot hoz: fel kell ismerniük, hogy izoláltságuk és magasrendűségük ellenére életük elválaszthatatlanul egybeforrt a kor hanyatlásáért felelős erőkkel.

A lassan hömpölygő, hol az elmúlásba, hol a szatírába révedő cselekmény rendkívül gazdag utalásrendszerrel bír. Legyen az akár irodalom- és zeneművészeti, vallásfilozófiai vagy tudománykritikai, jelen esetben koherens egységben megférnek egymás mellett. Ez felettébb kedvezhet azoknak, akik előszeretettel keresnek megfelelést filmes momentumok és különböző szimbólumok között. Mások szívének pedig közel-keleti és *vintage* hangszerekkel megszólaltatott, a világból elvágyódó, mágikus atmoszférát teremtő zenei kompozíciók kedveskedhetnek. Jelenlétük legalább annyira fajsúlyos és narratív, mint a megragadó képi világ, és néhol pont annyira töredezett és disszonáns, mint a hiányból született létezés.

Bizonyos orgánumok előszeretettel igyekszenek a vér iránti vágy és kielégülés jarmuschi megjelenítését összhangba hozni a drogfüggőséggel, amiben – lássuk be – van igazság. Ez kétségtelenül a film árnyoldalai közé tartozik. Ám a negatívumok túlzott forszírozása, megszállott keresgélése és az abból való illúzórius erőmerítés sem más, mint függőség. Ugyanúgy figyelembe kell vennünk és a helyükön kell kezelnünk ezeket, mint ama pozitívumokat, amelyekkel egyéb indíttatásokból fakadóan készségesen azonosulunk. És ezen indíttatások feltárása és megvizsgálása végett érdekes kiegészítéseket nyújthatnak az ilyen típusú filmek, mint a *Halhatatlan szeretők*. Mert rendkívül beszédes az, hogy milyen filmbeli motívumokkal azonosítjuk magunkat, miket utasítunk el, és ezeket fenntartjuk-e, felismerjük-e a saját életünkben? Ekképpen e film is többféle perspektívát jeleníthet meg. Konzekvensen lázadunk-e a saját világunkat képező sötét tendenciák ellen? Látjuk-e a célt, ahová a lázadás mutat, vagy csupán egyéni önkényünk megtartásáért lázadunk, pusztán a szembenállás mámoráért? Mennyire függünk a jelen állapotunkat – látszólag – fenntartó modernitás ágenseitől? Valóban a régi idők tudásának megőrzésére vállalkozunk, vagy csupán egy neo-romantikus színjáték nihilista múltidézői akarunk lenni?

Ha kellő figyelemmel és érzékenységgel fordulunk foglalatosságaink tárgyai felé, akkor útjelzőként, emlékeztetőként is funkcionálhatnak saját törekvéseinkben az ilyesfajta filmek, ám elsősorban csak akkor, ha képesek vagyunk megrögzöttségeinktől mentesen, minél szabadabban, minél inkább Önmagunkra vonatkoztatni.

Répási Zsolt